

FAKSIMIL

Donald Broady, "Utbildningens gränser. Om Siegfried Bernfeld, skolan som institution och pedagogisk forskning", *Kritisk utbildningstidskrift*, vol. 2, nr 7, pp. 37–43.

Utbildningens gränser

Om Siegfried Bernfeld, skolan som institution och pedagogisk forskning

Donald Broady

"Ni måste nämligen förstå, att utbildnings-systemets organisation är det avgörande problemet, som vi konsekvent och obevekligt måste förbehålla oss den totala kontrollen över. Däremot kan vi lugnt överlåta frågorna om läroplaner och undervisning, t o m fostran till pedagogerna, ideologerna, ja t o m till socialdemokraterna; men jag skulle vilja gå taktiskt tillväga när det gäller att överlåta detta inflytande. Sådant inflytande kommer man att kräva, vi ska se till att det kämpas länge om det, och sen ska vi bevilja det i form av medgivanden vid tidpunkter då vi finner det nödvändigt att avleda offentlighetens uppmärksamhet."

Nej, det här är inget av Britt Mogårds uttalanden. Men det känns dagsaktuellt. Just så

fungerar den offentliga skoldebatten här i landet: från byråkratin flyter en jämntjock smet av utredningar och förslag – som kan gälla dialogpedagogik eller SIA eller betygssystemets utformning. Och lärare, elever, föräldrar och professionella debattörer tar lydigt emot, stöter och blöter, tar ställning för och emot, reser kanske krav och hinner i undantagsfall t o m genomdriva någon smärre justering innan förslaget klubbas. Men så dags har strålkastarljuset för länge sedan riktats mot nästa utredning, alltmedan de avgörande frågorna om hur skolan egentligen fungerar hålls i skymundan.

Citatet är faktiskt hämtat ur en drygt femtio år gammal bok, Siegfried Bernfelds *Sisyphos oder die Grenzen der Erziehung*

Det inledande citatet här ovan är ett halvsekel gammalt. Men samma tankar återfinns vi i det purfärska slutbetänkandet från SSK (utredningen om Skolan, Staten och Kommunerna) som när detta skrives inte ens lämnat tryckeriet. Följande citat är hämtat ur sammanfattningen:

"Det kommunala driftansvaret för skolan måste balanseras av ett statligt ansvar för bibehållande av ett enhetligt skolsystem och en likvärdig utbildningsstandard. De medel staten har till sitt förfogande för att uppnå enhetlighet och likvärdighet är en central översiktlig utvecklingsplanering av skolan, en enhetlig grundutbildning av lärarna, en central information och rådgivning grundad på utvecklingsarbete och forskning samt en central utvärdering. Härutöver befordras en-

hetlighet och likvärdighet genom statlig service i fråga om information om läromedel och stöd till produktion av läromedel för små och speciella målgrupper. Enhetligheten befordras också genom kommunal samverkan i skolfrågor /.../

En fördelning av ansvaret på ett samlat ansvar för skolans drift på kommunerna och ett statligt ansvar för skolans mål, enhetlighet och utveckling bör enligt vår mening inte bara skapa praktiska förutsättningar för en rationell drift och verksamhet i övrigt utan också engagera medborgarna samt skolans personal och elever i skolans verksamhet. /.../

Genom att ge individerna i skolan möjlighet att i större utsträckning än nu påverka sin egen verksamhet bör också få större engagemang, intresse och arbetstillfredsställelse för dem som arbetar i skolan kunna skapas."

(1925, nyutgåva Suhrkamp 1967, s 98). Där figurerar en påhittad utbildningsminister, en "mycket klok och klassmedveten borgare", i vars mun dessa ord lagts.

Siegfried Bernfeld, som var verksam som psykoanalytiker i Wien och Berlin, som studerat hos själve Freud och läst Marx, visste förstås tillräckligt mycket om samhället för att inse att excellensen han låter komma till tals i sin bok är på tok för frispråkig för att duga till utbildningsminister i verkliga livet. Men Bernfeld ville göra klart hur skolan verkligen fungerar, bortom det vanliga beslöjande pratet om alla förträffliga målsättningar.

Siegfried Bernfeld och utbildningens gränser

Bland lärare hör man ofta åsikten att för all del, det där med hur skolan fungerar i samhället, det är nog intressant på sitt sätt, men först och främst måste vi ändå ta itu med de näraliggande problemen: skolvardagen, undervisningen, förhållandet till eleverna. Gamle Bernfeld hade rakt motsatt uppfattning: ifall vi saknar kunskaper om "utbildningens gränser" är det dömt att misslyckas sätta upp ideala mål för undervisningen och diskutera pedagogiska metoder att nå dit.

I översättning lyder titeln till Bernfelds bok "Sisyfos eller gränserna för utbildningen" (eller: "gränserna för fostran"); ni minns kanske Sisyfos längst nere i de gamla grekernas dödsrike, han som av gudarna dömts att om och om igen vältra ett klippblock uppför en bergssida. Just sådan är arbetssituationen för läraren eller pedagogen som sätter upp höga mål för sin verksamhet och sen försöker förverkliga dem med hjälp av undervisning. "Hans 'yrkespraxis' består i att gång efter annan bära upp stenen på emancipationens berg, varifrån den med all säkerhet var gång rullar ned igen. – Men det får inte vara sant, säger Sisyfos och uppfinnar en ny metod. Det skänker honom förvisso ära och berömmelse, men får inte stenen att stanna." (Beck: *Klasseskolen*, Rhodos 1975, s 41).

Han kan förefalla hårdhärtad, gamle Bernfeld. Men hans avsikt var inte att håna ambitiösa lärare, han ville bara peka på att de börjar i galen ände:

"Kritiken gäller alltså inte att pedagogerna har stora och ädla mål, utan att de – utan bevis – utser utbildningen att förverkliga dessa mål. Att de inte frågar: Är dessa eviga mänskliga ideal möjliga att nå? Möjliga att nå för oss? Möjliga att nå genom utbildning? Först sedan de tre frågorna besvarats med ja, kan man ställa den fjärde: Med hjälp av de metoder jag funnit?"

(Bernfeld s 39 f)

Det är inte i första hand den enskilde lärarens vilja eller förmåga som avgör hur eleverna fostras i skolan; skolans själva organisation är enligt Bernfeld av avgörande betydelse (jfr det inledande citatet). "Skolan fostrar – som institution" för att använda Bernfelds formulering (s 28), och i tidigare nummer av KRUT, från och med KRUT 1, har vi givit många exempel på hur denna fostran sker i klassrummet, där "den dolda läroplanens" krav slår genom, ofta bakom ryggen på såväl lärare som elever och stick i stäv med lärarens egna ambitioner och skolans officiella mål.

Siegfried Bernfeld hade föga förtroende för sin tids etablerade pedagogiska vetenskap. För att kunna resonera om inlärn timer och fostran och undervisningens mål och metoder, måste man vara medveten om skolans uppgift att forma nästa generation för att reproducera (återskapa, vidmakthålla) maktförhållandena i samhället, förhållandet mellan klasserna, arbetskraften, personlighetsmönstren, ideologin. Men den närsynta pedagogiska forskningen upptäcker inte dessa utbildningens gränser:

"Med sina paradoxala brillor ser pedagogiken inte murarna, höga som berg, ty på murarna har den målat ett platt fantasilandskap, vars horisont den uppfattar som den verkliga horisonten. Pedagogiken tror att skolbarnet, den själens utsida som skolbarnet låter visa upp, är barnets själ. Eftersom skolan skiljer barnets liv och lärande åt, eftersom skolan – inom sina ramar – tvingar denna i högsta grad levande varelse att bli en lärovarelse (som må vara en intelligent eller dum lärovarelse, men dock en lärovarelse), så inbillar sig pedagogi-

Bild: Mats Andersson

ken att vad den konstaterar om lärandet i skolan, skulle vara insikt i lärandet, barnets liv överhuvudtaget. Och inbillar sig att det skulle finnas ett snyggt och prydligt avskilt område i barnets psyke för läsning, skrivning, räkning, slöjd och religion, och undersöker vad som händer inom detta område, och tror att reglerna man finner där är själens lagbundenheter. Och ser intet av barnets djuppsykologi, dess drifter, önskningar, ideal, intet av dess lust och intet av dess hat mot lärandet. Jag anser det inte onyttigt att observera barnet under de brokiga betingelser som skolan erbjuder, det är möjligen ett lärorikt experiment, och säkerligen ett livsfrämmande. Bara man vet vad man gör. Men inte heller här vet pedagogiken vad den gör. Gud må förlåta den. Jag kan det inte.”

(Bernfeld s 29)

Så såg Bernfeld på den etablerade pedagogiken för femtio år sen. Dessvärre kunde detsamma sägas om åtskilligt av moderna tiders pedagogiska forskning.

Bernfeld själv var som sagt psykoanalytiskt skolad, och han ville att forskningen skulle titta närmare på hur skolan modellerar barnets driftsliv till för samhället acceptabla former. Ganska ensidigt gör Bernfeld oidipalkonflikter till universalförklaringen till såväl elevernas som lärarnas situation i skolan. Bland annat föreställde han sig att läraren i sitt förhållande till en av sina elever egentligen står inför inte ett, utan två barn: dels eleven han har framför sig, men också det barn som finns förträngt inom honom själv. Och omedvetet låter läraren eleven undergå samma hårdhänta behandling som han själv för många år sedan utsattes för (s 140 f). ”Skolan har det inte lätt. Den ska verka tvärs emot alla nedärvda drifter i barnet, tvärs emot barnets spontana önskningar och intressen.” (s 79) Så överförs från generation till generation vissa bestämda personlighetsmönster som är nödvändiga för att samhällsordningen ska bestå.

Stat och utbildning

Under senare år har den marxistiskt orienterade forskningen om utbildningens gränser i regel inte varit psykoanalytiskt orienterad. Istället har man undersökt ut-

bildning som en del av **statens** verksamhetsfält. Och det är inte så konstigt, i samhällen som det svenska har ju staten alltmer tagit över ansvaret för samhällets reproduktion, inklusive utbildningen.

För överblickens skull bör man nog hålla isär åtminstone tre strömningar i det senaste decenniets marxistiska diskussion om förhållandet stat/utbildning. Inflytelserika representanter för var sin av dessa strömningar är professorerna Elmar Altvater i Berlin, Klaus Offe i Bielefeld samt Nicos Poulantzas i Paris. Jag ska försöka ge en bild av skillnaderna dem emellan.

Altvater m fl som särskilt intresserat sig för utbildningens samband med samhälls-ekonomi har velat förklara utbildningsreformer, nya pedagogiska idéer osv med hänvisning i synnerhet till att eleverna ska formas till arbetskraft. Formandet (”kvalificeringen”) av eleverna måste anpassas till hur kraven på arbetskraft förändras, beroende på växlande ekonomiska konjunkturer, den teknologiska och organisatoriska utvecklingen på arbetsplatserna och den allmänna samhällsutvecklingen.

Här har Altvater m fl gjort nytta genom att vända upp och ner på en del inrotade föreställningar om utbildning. Fortfarande är det vanligt, både inom borgerlig och radikal debatt, att man börjar med att prata om hurdan pedagogiken och skolan borde vara, för att därefter spekulera om effekterna av en ny pedagogik och en bättre skola för eleverna och samhällsutvecklingen. Här har berlinskolan bidragit till att vända på resonemanget genom att framhäva att skolan och den pedagogiska utvecklingen i hög grad är bestämd av samhällsutvecklingen och då särskilt de skiftande kraven på arbetskraften. Det gäller även de radikala pedagogiska idéerna om grupparbete, kreativitet, kritiskt tänkande, projekt osv, idéer som kan ha samband med nya krav inom delar av arbetslivet. Vilket förstås inte behöver göra idéerna sämre! Men för att kunna driva en realistisk utbildningspolitik måste vi inse att inga pedagogiska idéer faller ner från himlen – inte ens idéerna inne i våra egna huvuden. Och vissa utbild-

ningspolitiskt förnuftiga krav kan vi ha chans att driva genom just för att de låter sig förenas med aktuella samhälleliga krav på lönarbetarna och medborgarna.

I motsats till Altvater m fl, som alltså försökt komma utbildningens gränser på spåren genom att studera den samhällsekonomiska utvecklingen, har Klaus Offe och andra mer intresserat sig för statsapparaten (politikernas, byråkraternas) egna intressen. En politiker vill bli omvald och gynna sitt parti. Den som arbetar på Skolöverstyrelsen behöver inför överordnade och inför allmänheten kunna peka på påtagliga, mätbara och snabba resultat av sin verksamhet. Därför behöver utbildningspolitiska åtgärder, t ex skolreformer, inte vara direkta svar på vare sig elevernas, lärarnas, arbetslivets eller "samhällets" behov. I stället kan utbildningspolitiken delvis förklaras utifrån politikernas och byråkraternas behov att legitimera sin egen verksamhet, att behålla väljarnas, allmänhetens och viktiga intressegruppers förtroende. Detta enligt Offe, som vidare pekar på att åtskilliga utbildningspolitiska beslut är kortsiktiga försök att bemästra "följdproblem" som orsakats av kapitalismens anarkistiska sätt att fungera eller som är resultat av tidigare utbildningspolitiska beslut – som när man i Sverige i dag försöker komma tillrätta med de s k disciplinproblem som följt på beslutet att hålla elever med vitt skilda erfarenheter samlade i samma klassrum på högsta-diet.

Den franska utbildningssociologiska diskussionen har hållit sig på ett mer strukturellt plan. Nicos Poulantzas m fl har intresserat sig för skolan som "ideologisk statsapparat", bl a då att den proletära ideologin förkvävs av den småborgerliga som dominerar i skolan. Och de har analyserat utbildningssystemet ur fågelperspektiv, alltså inte utifrån skolans, de enskilda elevernas och lärarnas problem, utan i stället betonat att vissa positioner faktiskt skall besättas ute i samhället: en viss procentsats bland eleverna ska bli arbetare, andra mellanskikt osv. Skolan har den viktiga funktionen att fördela individerna på dessa posi-

tioner, vilket enklast och billigast sker genom att arbetarbarn blir arbetare osv, grovt sagt. Lärarna fyller dessa ideologiförmedlande och sorterande funktioner vare sig de vill eller inte, vare sig de är medvetna om det eller inte. Lärarna tillhör ju mellanskikten (eller medelklassen) och hela utbildningssystemet, från förskolan till universitetet, domineras idag i hög grad av just de expanderande mellanskikten, för vilka utbildning är en kungsväg till framgång. Skolan fyller alltså vissa nödvändiga funktioner i klassamhället, men den saken döljs i den vanliga skoldebatten som handlar om den enskilde elevens möjligheter till utveckling, den enskilde lärarens ambitioner och undervisningsproblem, skolans officiella målsättningar osv.

Så kan man kort och förenklat karaktärisera de tre perspektiv på förhållandet stat/utbildning som betytt mest för den marxistiska diskussionen under sjuttio-talet.

Vi behöver användbar forskning

Den slags forskning jag nämnt förekommer knappast i Sverige. Till det här numret av KRUT har vi jagat undersökningar av Skolöverstyrelsens roll, och försökt finna folk som kartlagt konkreta samband mellan utbildningen och staten/byråkratin/arbetslivet etc. Men det har varit lika besvärligt som alltid när vi behövt användbara svenska undersökningar av **varför** skolan fungerar som den gör. Det är hur lätt som helst att finna skribenter med åsikter om hurdan skolan borde vara. Det är nästan lika lätt att skaffa fram rapporter om missförhållanden. Det är heller inte alltför svårt att få beskrivningar av försök som görs på olika skolor – fastän det kan vara marigt att få fatt i beskrivningar som är tillräckligt konkreta, dvs som gör grundligt reda för förutsättningarna för försöket, så att läsaren får möjlighet att begripa hur det hela egentligen gick till, varför det lyckades eller misslyckades, och kan dra någon lärdom därav.

Däremot rådet här i landet svår torka på forskning om hur utbildningssystemet fun-

gerar och varför, och det gäller särskilt grundskolan och gymnasieskolan. Skolöverstyrelsen har satsat det mesta av sina forsknings- och utvecklingspengar på dels inlärningspsykologisk och liknande forskning, dels datainsamling och försöksverksamhet som byråkratin själv behövt för sin planering och för att genomdriva utbildningspolitiska beslut. Idag är exempelvis administratörernas huvudvärk att genomdriva SIAreformen ute på fältet, och då kan vi vänta oss att en hel del av utvecklingsanslaget kommer att pytsas ut till lokala försöksverksamheter som ska underlätta den saken – lärare som försöker "använda fantasin" som Britt Mogård säger bör ha goda utsikter att få projektbidrag.

Sedan många år har svensk skolpolitik på ytan inte handlat om politik. Diskussionen har mest rört tekniska lösningar. På alla nivåer – riksdagen, skolstyrelsen i kommunen, lärarrummet på skolan – gäller att skolfrågor sällan varit partiskiljande. Skolsystemet har blivit en slags självgående apparat, som t o m övervakar sig själv: De 36 miljoner som riksdagen i år anslår till Skolöverstyrelsens forskning och utveckling är 2/3 av alla pengar till pedagogisk forskning här i landet. Men SÖs reella inflytande är ännu större; ty när anslagen från SÖ uteblir eller inte räcker till, då försöker pedagogforskarna skaffa pengar från annat håll (nämligen UHÄ, Riksbankens jubileumsfond, Statens råd för samhällsforskning), men normalt livnär de sig av SÖpengar och inrättar sin tillvaro därefter. Att SÖ fått en så stark position, gör stora utredningar, reformerar läroplanerna, utvärderar den egna verksamheten osv – sådant som i andra länder utbildningsdepartementet, universitetsinstitutioner, fristående utredare har hand om – har sin historiska bakgrund (se t ex intervjuerna med Ulf P Lundgren och Sixten Marklund i det här KRUT-numret), och av allt att döma kommer SÖ att spela en annan, mera blygsam roll i framtiden.

Då kan man undra hur den pedagogiska forskningen kommer att utvecklas. Alla vi som arbetar i skolan, har barn i skolan,

lever i ett samhälle där skolan är dyr och har stor betydelse, vi har rätt att kräva att forskningspengar satsas på att besvara viktiga frågor.

Varför får vi jämt och ständigt nya utbildningsreformer? Vad är bakgrunden till läroplanernas utveckling, och till att de pedagogiska idealen förändras, så att fylleri-häftena idag förefaller hopplöst antikverade, medan omtolkningar av Freires eller Freinets idéer harmonierar så väl med sjuttioalets utbildningsideologi? Och hur är utbildningen beroende av näringsliv och arbetsmarknad, av politikerna, Skolöverstyrelsen, lärarorganisationerna, läromedelsindustrin, av ideologin och samhällsutvecklingen i övrigt? För att inte tala om att det behövs fler konkreta analyser av hur skolan faktiskt fungerar. Det är den sortens kunskaper vi behöver för att förstå skolan och vad som är möjligt och omöjligt att uträtta där, och för att kunna diskutera en realistisk utbildningspolitisk strategi. Vi måste överskrida den offentliga debatten, där åsikter och värderingar, som må vara aldrig så förträffliga, bollas fram och tillbaka mellan skolfolk och byråkrater och professionella debattörer. Först när skolpolitik blir en viktig angelägenhet inom fackförenings- och arbetarrörelsen och bland de många människor som har barn i skolan och intresse av hur skolan fungerar, först då kan sociala krafter växa fram som kan reformera skolan i förnuftig riktning – eller åtminstone sörja för att skolan ställer till så liten skada som möjligt. I det sammanhanget borde också den pedagogiska forskningen kunna vara till nytta, och då är det klokt att hålla Bernfelds halvsekelgamla krav i minnet: att pedagogiken som vetenskap först och främst ska utforska "utbildningens gränser", hellre än att sätta upp höga mål för undervisningen och föra fritt svävande diskussioner om metoder att nå dessa mål. Målen kan vi sätta upp på egen hand. Det är ingående undersökningar av verkliga förhållanden vi inte har tid och möjlighet att genomföra och som vi behöver hjälp med.

Förslag till vidare läsning

Här följer en liten lista med svensk/dansk/norsk-språkig litteratur om "utbildningens gränser". Du som har bruk för en större översikt över marxistisk utbildningsforskning kan rekvirera Broady: *Utbildning och politisk ekonomi* från Högskolan för lärarutbildning, Fack, 100 26 Stockholm.

Bernfeldcitaten i artikeln har jag översatt ur *Sisyphos oder die Grenzen der Erziehung*, (nyutgåva Suhrkamp 1967, 1976). Bland arbetena i Bernfelds efterföljd, alltså marxistiskt orienterade psykoanalytiska undersökningar av skolan som institution, har bara ett enda översatts till nordiskt språk, nämligen en artikel av Peter Fürstenau i *Quale* (red): *Kritikk og krise i pedagogikken*, Pax 1972. Bernfeld själv är inte översatt, men ett urval ur *Sisyphos*-boken kommer ev på W&W 1979.

Om marxistisk statsteori: En utmärkt introduktion till den politiskt-ekonomiskt inriktade statsteoridiskussionen är Altvater/Müller/Neusüss: *Stat och kapital* (Röda bokförlaget 1976), som innehåller två klassiska uppsatser: Elmar Altvaters uppsats om statsinterventionismen från 1972 samt Wolfgang Müllers och Christel Neussüs "Socialstatsillusionen och motsättningen mellan lönarbete och kapital" från 1970. Av Klaus Offes, Jürgen Habermas m fl's texter om statens legitimationsproblem, dvs statens behov att behålla medborgarnas "masslojalitet", finns märkligt inget översatt till nordiska språk. Mer traditionell marxistisk statsteori samt diskussionen kring nyare fransk (Nicos Poulantzas) och anglosachsisk kan man studera i Lennart Bernsons stora antologi *Marxistisk statsteori* (Zenit/Cavefors 1978), som även innehåller en omfattande lista över all slags marxistisk statsteorilitteratur. Louis Althusser's berömda uppsats om ideologiska statsapparater från 1970 finns i svensk översättning i *Zenit* nr 31 (1973) samt i Althusser: *Filosofi från proletär klasstandpunkt* (Cavefors 1976).

Det mesta av den aktuella marxistiska utbildningsforskningen kan betraktas som utväxter på statsteoridiskussionen: Två av Altvaters

grundläggande uppsatser om kvalifikationsteori (dvs teori bl a om hur kraven på arbetskraftens kvalifikationer förändras, och hur utbildningen förbereder eller kvalificerar eleverna för arbets- och samhällslivet) finns i Lundberg/Selander/Öhlund: *Jämlikhetsmyt och klassherravälde* (Cavefors 1976). Om kvalifikation handlar också en av dansken Anders Mathiesens böcker som utkommer i svensk översättning inom kort: *Utbildning och produktion* (Norstedts 1978); det är närmast en utbildningsekonomisk materialsamling kring danska förhållanden. Någon motsvarande svensk forskning förekommer överhuvudtaget inte. En användbar introduktion till den franska utbildningssociologiska traditionen är Berner/Callewaert/Silberbrandt: *Skola, ideologi och samhälle. Ett kommenterat urval franska utbildningssociologiska texter av Bourdieu/Passeron, Baudelot/Establet, Poulantzas* (W&W 1977). En aktuell Poulantzasinspirerad kritisk granskning av dialogpedagogiken i Sverige är Daniel Kallós: *Den nya pedagogiken* som i dagarna utkommit på W&W. I Sverige har två böcker utgivits som presenterar både västtysk och fransk nutida marxistisk utbildningsteori: Callewaert/Nilsson: *Samhället Skolan och Skolans inre arbete* (Lunds Bok och Tidskrifts AB 1977) samt den nämnda *Jämlikhetsmyt*-antologin. Som det mest konkreta försöket hittills att göra bruk av både "västtyska" och "franska" analysmetoder vill jag rekommendera John Houman Sørensens *Dansk uddannelsespolitik - staten og klasserne* (Munksgaard 1977).

Om bakgrunden till senare års svenska universitetsreformer kan man läsa i Bo Lindensjö's rapport *Problem och handlingslinjer i sextioalets universitets- och högskolepolitik* (Stockholms universitet 1977). När det gäller småbarnsfostran och förskola bör Eva-Mari Köhlers arbeten nämnas, tex *Barns uppfostran och utveckling* (SOU 1975:33), *Blågul fostran* (Liber 1978). Och bland svenska undersökningar av "utbildningens gränser" i grundskolan kan man nämna en rad rapporter med anknytning till MAP-forskargruppen (se en sammanfattande framställning i Ulf P Lundgren: *Model Ana-*

lysis of Pedagogical Processes, Liber 1977) samt rapporter från lundaprojektet "Skolklassen som socialt system" (som Staf Callewaert och Bengt-A Nilsson drev vid sociologiska institutionen). Både MAP och lundaforskarna har bl a utgått från klassrumsobservationer ("dolda-läroplan"-traditionen), vilket också gäller de två större danska projekt om folkskolan som nu är avslutade och ska redovisa sina resultat i bokform: Projekt skolesprog: *Skoledage* (Unge pedagoger 1979) samt Charlotte Bloch/Henriette Christrup/Lisbet Roepstorff: *Samfundet, skolen og eleverne. Om sortering og bevidsthedsdannelse i folkeskolen* (kommer på Rhodos i höst).

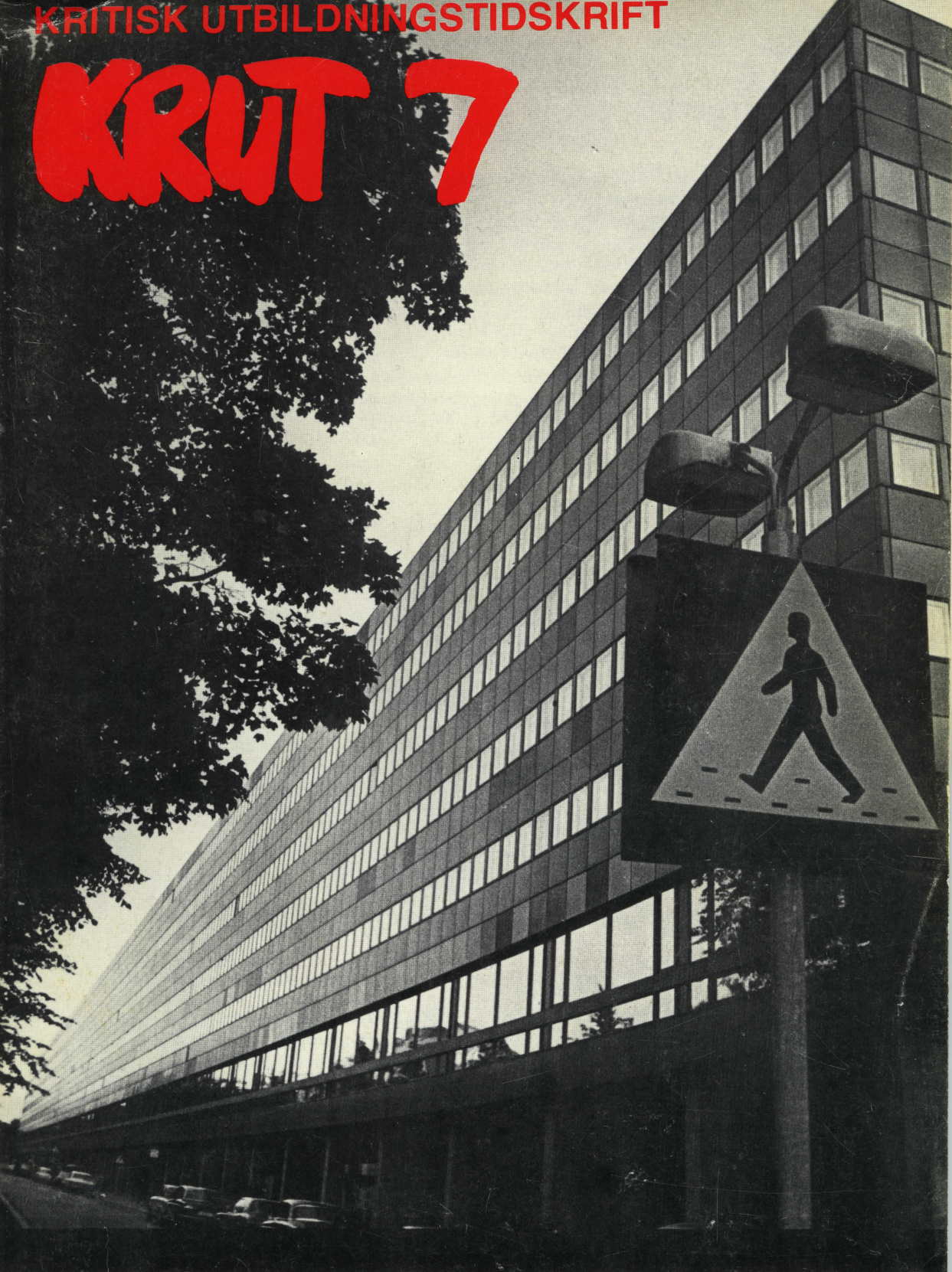
Till sist några lästips för den som vill ta del av den aktuella diskussionen kring svensk pedagogisk forskning:

Skolöverstyrelsens petita, dvs begäran om pengar för nästa år, kan studeras i *Skolväsendet*, PM från SÖ aug 1978. (Om du själv vill ha SÖ-pengar för någon försöksverksamhet el dyl, är det en god regel att i ansökan strö in de honnörssord som är mest frekventa i årets petita.) Annars finns riktlinjerna för SÖs FoU-verksamhet sammanfattade i den sk "Silverbibeln": *Skolöverstyrelsens pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbete* (SÖ 1976).

På senare år har en del forskare rest krav på att pedagogisk forskning ska inriktas mer på utbildningens betingelser och samhällsfunktioner: Se exempelvis Bengt Abrahamsson: "Utbildning och samhälle: Några problemområden", i *Skolan som arbetsplats* (Utbildningsdepartementet 1974:1); Staf Callewaert/Ulf Lundgren: "Social reproduktion och forskning om undervisning", i Lundberg m fl *Jämlikhetsmyt och klassherravälde* (Cavefors 1976); Staf Callewaert/Daniel Kallós: "Den rosa vägen i svensk pedagogik", i *Forskning om utbildning* nr 3 1976; samt konferensrapporten *Utvärdering inom utbildningsområdet* (Högskolan för lärarutbildning, Stockholm 1978). Till sommaren 1979 har riksrevisionsverket, som ofta gör bra granskningar av myndigheter, utlovat en ny rapport om SÖ som bl a ska värdera FoU-verksamheten. ■

KRITISK UTBILDNINGSTIDSKRIFT

KRUT 7

Skolöverstyrelsen

FÖR
KÄNNEDOM

Om KRUT:

Vi som gör KRUT arbetar inom olika utbildningsområden från förskola till universitet samt inom vårdsektorn. Många års erfarenheter av utbildningspolitiskt arbete har övertygat oss om att en oberoende, kritisk utbildningstidskrift behövs.

De senaste årens livliga utbildningsdebatt har i stort sett handlat om två saker. För det första beskrivningen av skolan sådan den är: sortering, utslagning, förtryck. För det andra visioner av skolan sådan den borde vara. Men beskrivningar och önskedrömmar räcker inte. För att komma vidare behöver vi kunskaper om varför och hur utbildning och uppfostran bidrar till att kvalificera nästa generation lönarbetare och samhällsmedborgare. Kunskaper om utbildningens samhällsrelaterade funktioner är den nödvändiga grunden för en realistisk utbildningspolitisk strategi.

Denna strategi måste arbetas fram kollektivt. KRUT vill bidra dels med analyser av utbildningens funktioner i samhället, dels genom att förmedla erfarenheter från kampen att förändra skolan och samhället.

Det är dyrt att göra en tidskrift. Fortfarande är vår situation sådan att vi sköter det mesta av arbetet på vår fritid, även en stor del av det tekniska.

Intresset för KRUT är stort. Upplagan är nu 10 000 ex per nummer och vi har 3 000 prenumeranter.

Att KRUT har nått ut så bra beror på många människors arbete. Vår bas – existerande skolarbetargrupper, andra utbildningspolitiskt verksamma samt våra kontaktpersoner ute i landet – har bidragit genom att diskutera och kritisera artiklar, informera om, sprida och försälja KRUT. Detta arbete måste fortsättas! Skriv några rader till oss om du vill ställa upp som kontaktperson eller ombud.

För att KRUT ska utvecklas vidare krävs dessutom många "gamla" och nya prenumeranter.

Kamratliga hälsningar
KRUT-redaktionen

KRUT ges ut av Föreningen Kritisk Utbildningstidskrift, som är obunden till partier och organisationer och består av redaktionsmedlemmarna. Som är:

Donald Broady, Kerstin Degermark, Margareta Eklöf, Carina Fast, Göran Folin, (Anslagstavlan), Görel Hedtjärn, Lena Hellblom (Aktuellt-ansvarig), Ann-Marie Holmgren, Lisa Månsson, Ann Pettersson (ansvarig utgivare), Agneta Rolf, Mikael Sundén (Läst-ansvarig och bilder), Jan Swaling, Susanne Törneman.

KRUT utkommer med 4 nummer om året. Helårsprenumeration 45 kr lösnummerpris 12 kr. Postgiro 70 89 89-9.

Riddargatan 17 tv ög, 114 57 Stockholm.
Tel: 08-62 47 80, fred 15-19.

Layout och montage: redaktionen
Sättning och tryckning: Ordfront

© Redaktionen plus författarna
ISSN 0347-5409

Innehåll:

TEMA: SÖ – för kännedom	<i>Redaktionen</i>	6
Skolsystemet – en lektion i samhällskunskap	<i>Redaktionen</i>	8
"I skolförhör är vi alltid eniga"	<i>Redaktionen</i>	10
SÖ – ett folkskollärarkrav	<i>Leif Duprez</i>	12
I själva verket	<i>Redaktionen</i>	15
RRV granskar SÖ	<i>Redaktionen</i>	23
Ingen kommer åt byråkratin	<i>Leif Duprez</i>	26
En schack-pjäs i själva verket	<i>Mona Bessman</i>	28
Redaktör SÖ	<i>Leif Duprez</i>	32
Utbildningens gränser	<i>Donald Broady</i>	37
Skola för jämlikhet?		
<i>Lena Hellblom intervjuar Sixten Marklund</i>		44
Skolrådet och sanningen	<i>Staffan Selander</i>	49
"Det behövs en Dewey eller Arvidson för varje skolreform"		
<i>Leif Duprez intervjuar Ulf P Lundgren</i>		57
Arbete som problemområde	<i>Ulf Lindberg</i>	62
AKTUELLT		77
DEBATT		86
LÄST OCH SETT		88
ANSLAGSTAVLAN		97

Omslagsbild: Anders Petersen SAFTRA.

KRUT 7

Tryckt i oktober 1978. Temareaktion: Hans Brännström, Hanne Danielssen, Göran Folin, Lena Hellblom, Lisa Månsson och Ann Pettersson.

KRUT 7

TEMA:

SÖ – för kännedom

Ur innehållet:

- I själva verket
- Ingen kommer åt byråkratin
- Utbildningens gränser
- Skolrådet och sanningen
- Den alternativa gymnasieskoleutredningen
- Kan skolan ge en ekologisk grundsyn?
- Arbetslös – i helvete!

PRESSRÖSTER OM KRUT

"Jag nöjer mej med att närmare presentera nummer sex av KRUT.

En artikel – Att Arbeta Med Arbetarlitteratur av Svante Weyler, är en utmärkt redovisning av arbetarlitteraturen, hur skolan borde använda denna litteratur. Han redovisar också den debattlitteratur som under de senaste åren utkommit och har då behandlat litteraturundervisningen eller bristen på den. Han ger också exempel på hur man praktiskt kan arbeta med litteratur i skolan – ja hur man skriver sin egen litteratur.

Utbildning och arbetslöshet, Fullgod ersättning åt alla arbetslösa, Komvux – ett svar på näringslivets utbildningsbehov? Behöver vi ett nytt studieförbund? är andra titlar i det fullmatade KRUT-numret. Det innehåller massor av intressant läsning, och så har det varit genomgående i de sex nummer som hittills utkommit. Det finns också litteratur-recensioner-anmälningar, tips om utställningar. Här finns teaterrecensioner, information om kurser, om pågående projektarbete m m.

Bibliofack nr 2-78

KRUT

ett diskussionsforum och ett redskap för progressiva skolarbetare

- Analyser av utbildningsfrågor i ett samhällsperspektiv
- Erfarenheter från kampen för att förändra samhället och skolan
- Anslagstavla för bl a skolarbetarorganisationer
- Presentationer av väsentlig litteratur om utbildning – samhälle

4 nr/år, 45 kr/år. GÄRNA STÖDPRENUMERATION pg 70 89 89-9. KRUT,
Riddargatan 17 tv ög, 114 57 Stockholm, tel: 08-62 47 80, fred kl 15-19.